

ÇOCUK VE ÇEVRE İLİŞKİSİ

DOÇ.DR. DENİZ GÜLER*

ABSTRACT

RELATIONSHIP OF KIDS AND ENVIRONMENT

This article focuses on relationship of the kids personality and conflicts which is being for the reason that interpersonal and environmental influences. This relationship is emphasized by giving actual events and examples from the life. Consequently, it is pointed out that we extremely should care our kids for to avoid from these conflicts in the name of their future.

Deniz Güler, Associate Professor, Faculty of Communication Sciences, Anadolu University, Eskişehir, TURKEY

İçinde yaşanılan yirminci yüzyılın insanı, gelişen kitle iletişim araçları, bu araçlarla gönderilen ileti bombardımanları; nüfusu ve apartmanların hızla artan bir yaşam ortamında; otomasyonla insanın teknolojiye bağımlı kaldığı toplum yaşamı içindedir. Bu yaşam içinde, herbiri değişik kişilik özellikleri gösteren çeşitli insanların bulunmaktadır. Bütün insanların en belirgin ortak yanları da doğum ve onu izleyen çocukluk evresidir. Çocukluk, yetişkin insanı hazırlayan bir evre olduğundan çok önemlidir.

İnsanlar yaşamları boyunca, belli yaşlarda bedensel, duygusal, davranışsal, ruhsal, zihinsel yönlerden gelişim gösterirler. Bu gelişim bağımlılıktan bağımsızlığa; bencil davranıştan işbirliğine; yetenekleri yalından (basitten) karmaşığa; genelden özele; davranışları tutarsızlıktan tutarlılığa;

ölçsüz duygusal tepkilerden ölçülü tepkilere; somut düşünmeden soyut düşünmeye doğrudur (Yörükoğlu 1980: 17).

İnsan türüne özgü bu gelişme hızı, her yaşta her çağda aynı olmamakla birlikte hep vardır. Çocuğun gelişimi hızlıdır. Ama yaş ilerledikçe gelişimin hızı düşer. Küçük yaşta bedensel, zihinsel, devinimler (hareketler) hızlıdır. İleri yaşlarda ise; deneyim ve yaşananlar yönlendirici olur. Ama ne olursa olsun, her ikisinde de insan sürekli çevresiyle etkileşim halindedir. Bu durum, insanın evrenden ne istediğini öğrenmesi, evrenin kendisinden ne beklediği yönünde bilgi araması biçiminde ele alınabilir.

Yaşama ortamı içinde her insan, insanlararası ilişkiye girmektedir. İnsanlararası ilişkilerin bir kısmı doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak istenerek kurulan ilişkiler; bir kısmı da, raslantısal olarak kurulan, başka deyişle yaşanarak varlıkta yer alır (Kuçuradi 1988: 5). Böylece çocuk, insanlararası ilişkilerde bilgi ararken sevgiyi-nefreti; doğruyu-yanlış; iyiyi-kötüyü; güzelle-çirkini; benle-ben olmayı yaşama ortamı içinde öğrenir. Burada önemli bir soru ortaya çıkmaktadır. İnsanlararası ilişkilerde yaşama ortamı içinde çocuk, kime göre öğrenir? Kendi yaşayarak mı öğrenir, yoksa çevresinden gelen iletiler (mesajlar) yoluyla mı öğretilir? Çevresinden

Fotoğraf: Peter Dressler

* Doç.Dr. Deniz Güler: Lisans; A.Ü. İletişim Bilimleri Fakültesi (1981), İisansüstü: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü(1990); doçent (1992). Halen Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesinde öğretim üyesidir.

gelen iletilerin içeriği nasıldır?

Çocuğun doğasında birtakım özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (*Giller 1991: 15*):

- a) Etik (ahlaki) yanlışlardan uzak
- b) İyi bir gözlemci,
- c) Doğrucu-dürüst
- d) Duygularını kontrol edemeyen, heyecanlı
- e) Hareketli, coşkulu
- f) Kaygılan olmayan
- g) Düş gücü kuvvetli
- h) Ben merkezli
- i) Oynayan
- j) Yaratıcı

Çocuğun özünde varolan bu özellikler, yaşama ortamında başka deyişle kişi ilişkileri ya da kişinin içinde bulunduğu toplumdaki iletişimle, etkileşimle değişikliğe uğrar.

Son günlerde beğeni kazanan ve tüm kanallarda her fırsatta yayınlanan bir şarkı var: "Black or White" (Siyah ya da Beyaz). Müziğin ve müziğin iletisinde evrensellik boyutu olmasına karşın, çocuğun etik yanlışlardan uzak olmasına çelişir bir durum ortaya koymaktadır. Başlangıç görüntüleri şöyledir; küçük insan, müziği kapatmasını, yarın okula gideceği için uyumasını isteyen babasına; kocaman kolonları salona getirerek, sesini sağır edecek biçimde açarak karşı geldiğini gösterir ve şunları söyler: "eat this" (yersen). Bununla da kalmıyor şarkıcı, şarkısının sonunda ritme uygun olarak arabanın camlarını, farlarını kırar, boyasını çizer; sokak lambalarını, dükkan vitrinlerini, özcesi önüne ne çıkarsa yok eder. Aynı kanalların eğitim amaçlı yayınlarında da çocuklara sokak lambalarına taş atılmaması, başkalarının mallarına zarar verilmemesi gerektiği, "büyüklerle saygı" gösterilmesi iletileri verilmiyor mu?

Çocukların özünde öğrenme isteğinden kaynaklanan merak vardır. Yaşadıkları doğal çevreyi, bu çevrede yaşayan hayvan ve

bitki gibi canlılar ile türlü cansız varlıkların özelliklerini öğrenirler. Rüzgar, yağmur gibi sayısız doğa olaylarına karşı erken yaşlarda ilgi duymaya başlarlar. Okuldaki eğitimle doğa ve çevreye ilişkin bilgilerini pekiştirirler. Ne tür bilgiler pekişir ya da çelişir?

Çocuğun dergi ve kitaplarında doğa ile ilgili yağmur, deniz, sabah... vb. konulu şiirler vardır. Bu şiirlerde deniz, masmavi, dalgaları beyaz, içinde balıkların oynadığı büyük su olarak betimlenir. Güneye ya da kuzeye gidildiğinde, mavi yerine griye çalan bir deniz görüntüsü, öğrendiklerine pek de benzemez. Hatta "öldürücü kara yosunlarının" olduğunu öğrendiğinde ya da dalgalarla artık mazot ve poşetlerin geldiğini gördüğünde bilgileri çelişir, güvenleri sarsılır.

Çocuk, duygularını kontrol edemeyen, heyecanlı bir insandır. Heyecanlık, hareketi ve coşkunluğu birlikte getirir. Özellikle güzellik ve insanlık duyguları, sevgi yüklü olması bu coşkunluğu artırır. Görme, duyma ve hissetme kanallarını kullanarak, tıpkı bir bilgisayarın hafızası gibi çevreden gelen iletileri belleğinde depolar. Ama güncel olaylarla insanın, doğayı-insanı-çevreyi yok ettiğine tanık olmuyor mu?

Çocuk, oyunla birlikte gördüklerini öyküden (taklit eden), öykünürken düş gücü özelliği ile kendisinden de bir şeyler katan, yaratıcıdır. Artık sandalyeyi ters çevirip araba, süpürge sapından at yapmıyor. Savaş oyunları oynuyor. Hem yapay kişilikleri, hem de gerçek yaşantıdaki kişiliklere öykünerek; yok edici, kırma-ya meraklı oyunları seçerek. "Memo"nun Düşü" adlı çocuk oyununa ilişkin bir araştırma, bu konuyu desteklemekle birlikte sonuç şuündürüdüdür. Yapılan çalışmada 120 çocuktan % 80'i tabancalı, tüfekli, kavga sahnelerini anımsamışlardır (*Ayrıntılı bilgi için: Samurçay 1979: 83-104*).

Buraya kadar yapılan açıkla-

malar doğrultusunda, daha önce belirtilen soruların yanıtı olarak şunlar çıkıyor:

- Çocuk;
- çevresinin istediklerine göre öğrenir,
- çevresinden gelen iletiler yoluyla öğretilir,
- çevresinden gelen iletilerin içeriği, çelişkilerle doludur.

Halbuki insan, evrende doğanın "yasa" emrine uymaktadır. "Yasa" emrine de insan, özgür istenciyle (iradesiyle) katılır. Bu durumda küçük insan, geleceğin yetişkinini olacağından; onlara çelişkilerle dolu, güvenlerini sarsıcı iletiler yüklemeyelim. Onların şu şiirine yetişkinler de katılsın.

ÇOCUKLAR KARDEŞ OLDU MU? (*)

Daha bir ballandır uyku
Çocuklar kardeş oldu mu
Barışır artık kurt kuzu
Çocuklar kardeş oldu mu

Düşler denizine doğu
Mutluluk bin yelken açar
Çocuklar kardeş oldu mu

Daha bir ışıldar akarsu
Çocuklar kardeş oldu mu
Kuçaklaşır batıyla dou
Çocuklar kardeş oldu mu

Ne açık kalır ne korku
Korudaki fidanlar gibi
Sevip sevip birbirini
Çocuklar kardeş oldu mu.

KAYNAKÇA

YÖRÜKOĞLU, Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Genel Yayın No: 189, Ankara, 1980.

KUÇURADI, Ioanna, Etik, Meteksan Ltd. Sti., Ankara, 1988.

GÜLER, Deniz, Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları ile Bir Model Önerisi, Anadolü Üniversitesi İ.B.Y.O. Yayınları No: 533/2, Eskişehir, 1991.

SAMURÇAY, Neriman, "İki Çocuk Oyunu Analizi" Ulusal Kültür, Kültür Bakanlığı, Sayı: 4, Yıl: 1, Ankara, 1989.

SARAÇ, Tahsin, Kırılıncın Kanat Vuruşundan, (haz. Ali Püsküllüoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1979.